

Rewolucja rosyjska

Spuścizna

„Implementacje strategii” zmiany

pod redakcją Anny Jach

Rewolucja rosyjska

Spuścizna

„Implementacje strategii” zmiany

ROSJA

Wczoraj, dziś i jutro

Polityka – Kultura – Gospodarka – Religia

Pod redakcją Joachima Dieca, Anny Jach i Michała Kuryłowicza

Tom 21

Rewolucja rosyjska

Spuścizna

„Implementacje strategii” zmiany

pod redakcją Anny Jach

Kraków

Copyright by individual authors, 2017

Recenzent
prof. dr hab. Andrzej Czajowski

Redakcja
Joanna Hańczkiewicz

Projekt okładki
Dorota Furas

ISBN 978-83-7638-902-8

DOI: <https://doi.org/10.12797/9788376389028>

Publikacja dofinansowana przez Wydział Studiów Międzynarodowych
i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

KSIEGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

Pamięci Profesora Andrzeja Chodubskiego poświęcam

Anna Jach

Kraków 2017

Spis treści

Rozdział 1

Anna Jach

Proces „implementacji strategii” rewolucji – koncepcje, metody, doświadczenia	9
--	---

Rozdział 2

Karolina Maćko

Proletariaccy jakobini – rewolucja francuska i przewrót październikowy w perspektywie porównawczej. Ideały Wielkiej Rewolucji 100 lat później	31
---	----

Rozdział 3

Sebastian Torlop

Geopolityczne znaczenie Syberii w perspektywie globalnego ocieplenia	45
---	----

Rozdział 4

Witalii Kariev

Autonomiczno-federacyjne koncepcje Wołodymyra Wynnyczenki w kontekście polityki jego rządu wobec Rządu Tymczasowego	59
---	----

Rozdział 5

Dymitr Romanowski

Historia, polityka a zbawienie	71
--------------------------------------	----

Rozdział 6

Aleksandr Sungurow

Rosyjskie i radzieckie tradycje udziału przedstawicieli środowiska akademickiego w polityce: Władimir Wiernadski, Andriej Sacharow i inni	81
---	----

Rozdział 7

Kinga Osierda

- Współczesne *Беспризорные дети* – przedstawienie
 problemu samotności wśród rosyjskich dzieci 91

Rozdział 8

Katarzyna Duda

- Niewolnicy wolności (Swietłana Aleksijewicz, *Czasy
 secondhand. Koniec czerwonego człowieka*) 101

Rozdział 9

Elżbieta Żak

- Karnawał rewolucji (Olga Sławnikowa, 2017) 113

Rozdział 10

Michał Kuryłowicz

- Rewolucja oraz dzieje ZSRR w perspektywie rosyjskiej
 edukacji historycznej 125

Rozdział 11

Roman Sawienkow

- Rewolucja z 1917 roku w procesach politycznych
 współczesnej Rosji 137

Rozdział 12

Irina Orłowa

- Tworzenie mechanizmów samoregulacji i kształtowanie
 systemu demokracji we współczesnej Rosji 145

Rozdział 13

Anna Jach

- Pieriestrojka* – reformowanie spuścizny rewolucji 157

Rozdział 14

Rafał Lisiakiewicz

- Model gospodarczy Rosji Putina a spuścizna
 potransformacyjna. 189

Rozdział 15

Anna Jach

- „Implementacje strategii” zmiany. Próba bilansu 205

- Bibliografia 217

- Noty o autorach 231

WITALII KARIEV <https://orcid.org/0000-0002-2766-9113>
Uniwersytet Rzeszowski

Rozdział 4

Autonomiczno-federacyjne koncepcje Wołodymyra Wynnyczenki w kontekście polityki jego rządu wobec Rządu Tymczasowego

Notatka biograficzna

Wołodymyr Kyrjłowycz Wynnyczenko (ur. 28 lipca 1880 roku w Jelizawietgradzie – obecnie Kropywnycki, zm. 6 marca 1951 roku w Mou-gins). Najpierw uczęszczał do narodowej szkoły, następnie od 1890 do 1899 roku uczył się w jelizawietgradzkim męskim gimnazjum klasycznym. Po ukończeniu siódmej klasy został przedwcześnie usunięty ze szkoły ze świadectwem o ukończeniu siedmiu klas, które pozwalało zdawać egzaminy eksternistyczne i otrzymać maturę. W 1900 roku zdał egzaminy eksternistyczne w złotopolskim gimnazjum (Złotopol w 1959 roku został przyłączony do miasta Nowomyrhorod) i otrzymał świadectwo maturalne. W 1901 roku rozpoczął studia na Kijowskim Imperatorskim Uniwersytecie św. Włodzimierza (obecnie Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki) na Wydziale Prawa.

Na uniwersytecie został członkiem Ukraińskiej Studenckiej Gromady, brał aktywny udział w jej organizacji, prowadził działalność agitacyjną (Тищенко, 1917, s. 9). Na przełomie stycznia i lutego 1902 roku w Kijowie odbyły się studenckie zamieszki. Za „przymusowe przerwanie prowadzenia wykładów” oraz za „namawianie studentów do strajku” zarząd Uniwersytetu od 4 lutego 1902 r. wykluczył go ze studiów bez prawa ponownej rekrutacji na uniwersytetach Imperium (ЦДДА України).

Około 1902 r. został członkiem Ukraińskiej Partii Rewolucyjnej (RUP). W 1905 r. partia zmieniła nazwę na Ukraińska Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza (USDRD). Po carskim manifestie z 30 października 1905 roku (na skutek strajków, które objęły ponad 2 miliony ludzi w największych guberniach, wydano manifest zapowiadający swobody obywatelskie, amnestię, prawo wyborcze dla wszystkich warstw społecznych, powołanie władzy ustawodawczej – Dumy) Wynnyczenko powrócił do Kijowa, odnowił status studenta, eksternistycznie zdał egzaminy i otrzymał dyplom.

Od 28 czerwca do 13 sierpnia 1917 roku był przewodniczącym Sekretariatu Generalnego Ukraińskiej Narodowej Republiki (Prezes Rady Ministrów, tzw. I rząd Wynnyczenki). Od 1 września 1917 roku do 22 stycznia 1918 roku ponownie sprawował funkcję przewodniczącego Sekretariatu Generalnego (tzw. II rząd Wynnyczenki). Po proklamacji IV Uniwersału zmieniono nazwę Sekretariatu Generalnego na Radę Ministrów Ludowych. Od 22 do 30 stycznia 1918 roku kontynuował swój rząd jako przewodniczący Rady Ministrów Ludowych. Był w opozycji do powstałego pod protektorem niemieckim Państwa Ukraińskiego (Hetmanatu) w okresie pomiędzy 29 kwietnia a 26 grudnia 1918 roku. Był głównym organizatorem powstania antyhetmańskiego. Po obaleniu Państwa Ukraińskiego (rządu Pawła Skoropadskiego) 14 grudnia 1918 roku został Przewodniczącym Dyrektoriatu (Prezydentem) Ukraińskiej Republiki Ludowej. Po rokowaniu Dyrektoriatu z Ententą 13 lutego 1919 roku podał się do dymisji. W 1920 roku wyemigrował, przebywał w Austrii, Niemczech. Zmarł na emigracji we Francji w miejscowości Mougins (Кульчицький, Солдатенко, 2005).

Jako polityk był autorem najwyższych obowiązujących aktów prawnych. Jako działacz rewolucyjny miał za sobą działalność agitacyjną, udział w powstaniach, aresztowania. Jako artysta był natomiast auto-

rem ok. 150 różnych obrazów i szkiców, ponad 100 utworów tzw. małej formy: dramatów, opowiadań, scenariuszy, artykułów, pamfletów oraz 14 powieści (jedna nieukończona). Jego wielkim dziełem są dzienniki, które prowadził przez ostatnie 40 lat życia. Pozostawił po sobie ponadto obszerną korespondencję, wspomnienia i filozoficzny traktat. Jego twórczość przechodziła etapy realizmu, impresjonizmu, utopii i myśli filozoficzno-etycznej.

I Epikur ze swoją ataraksją, i Schopenhauer ze swoją nirwaną, i Kant ze swoim imperatywem, i wszyscy ci mądrzy, wielcy, boscy – jacy oni teraz wydają się malusińcy, śmieszni, nikczemni oraz obraźliwo-fałszywi tutaj, wśród grzmiącego wymiotowania armat, zmarzniętego szczękania zębami karabinów maszynowych, wśród szumu butów, wśród przystawionych do klatki piersiowej ochlapanych krwią rewolwerów, wśród przestraszonych oczu, wśród tynku, który wali ci się na głowę ze zrujnowanego sufitu, wśród tynku całego twojego rozwalonego życia, który wali się na twoją duszę.

(Винниченко, 1924, tłum. własne)

Wołodymyr Kyryłowycz Wynnyczenko był osobowością pełną wewnętrznych sprzeczności. Starsi badacze, wychowani na radzieckich poglądach, zaznaczają, że dla nich zajmowanie się postacią Wynnyczenki otwiera nowe perspektywy historyczne i oznacza możliwość zerwania z ustalonym postrzeganiem pewnego okresu historycznego, np. z koncepcją dwóch rewolucji: burżuazyjnej i socjalistycznej.

Wynnyczenko nadawał przewagę ideom socjalistycznym, odsuwał narodowe wątki na drugi plan, ale nie odrzucał ich całkowicie. Zawsze pozostawał wierny swoim ideałom, nawet kiedy nie były one zgodne z rosyjskim socjalizmem czy ukraińskimi ideami narodowymi. Uważał, że tylko w Rosji uda się zbudować socjalizm. Wspierał autonomiczno-federalistyczne koncepcje rosyjskiego państwa. Proponował własną wersję socjalizmu, którą nazywał „kolektokracją” (Кирилюк, 2004). Wzywał do powołania jednolitego socjalistycznego ministerstwa, tworzonego wspólnie m.in. z rządami Ukrainy, Donu, Kaukazu i Kubania wraz z centralnymi organami w Rosji (*ЦДАВО України*).

Artykuły Wynnyczenki w „Robotniczej Gazecie” były szczególnym przejawem literacko-publicystycznej sztuki, artyzmu tego okresu. 12 kwietnia 1917 roku wyszedł pierwszy numer „Robotniczej Gazety”,

Wynnyczenko jako samodzielny redaktor swoim artykułem otwierał pierwsze wydanie:

Rosja była jamą ciemną, duszną, ciasną... Wszystkie narody, wszystkie warstwy narodów siedziały cichaczem, nie umiając nawet spojrzeć w górę do wolnego, jasnego nieba. Bo nad jamą stało straszdyło, straszak w carskiej koronie, z policyjnym naganem w rękach, z karabinami, z armią wolnych swych sług. I co więcej, jama stawała się ciśniejsza, ciemniejsza, a carski nahaj bardziej bolesny. I wydawało się że carstwu samodzierżącego straszdyła końca nie widać.

I nagle z głębi tej jamy zerwała się burza rewolucji, wyniosła wszystkich na szeroką przestrzeń – i ze strasznego straszdyła nic nie zostało. Wesołym, pachnącym wiatrem woli uderzyło w twarz. Przed oczami, które przyzwyczyły się do ścian jamy, do mroku, rozwinęły się obszerniejsze przestrzenie zalane słońcem wolności...

Z narodowych głębin wyrwała się ognista burza rewolucji. Robotnicy i chłopci ubrani w żołnierskie szynele znieśli stary porządek. I teraz na nich leży jeszcze jedno wielkie zadanie: zasypać tę jamę starego porządku, tak, zasypać, tak, żeby i śladu po niej nie pozostało. Ani śladu, ani najmniejszej jamki, dokąd można byłoby schować zdobyte przez naród swobody i je uspić, żeby nie potykali się o nią robotnicy podążający do lepszych przestrzeni – socjalizmu („Робітнича Газета”, 1917a).

Wołodmyr Wynnyczenko był zwolennikiem autonomii Ukrainy w demokratycznej federacji rosyjskiej, uważał, że tylko w Rosji będzie można realizować socjalistyczne idee, ale jednocześnie był przeciwnikiem jakiegokolwiek przymusu czy straszenia.

26 czerwca 1917 r. na plenarnym posiedzeniu Ukraińskiej Centralnej Rady Wynnyczenko wygłosił Deklarację Sekretariatu Generalnego. Jej tekst brzmiał:

Nie fizyczna oraz ekonomiczna przemoc; nie ciemność, oglupienie i ekonomiczna zależność zniewolonych klas; nie straszenie i hipnoza religii; nie podszczuwanie jednej części przygnębionych przez drugą – nie takie środki nam, zebrany tutaj, dają prawo i siłę decydować o normach życia obowiązkowych dla każdego, kto uznaje siebie za Ukraińca... To prawo rodziło się i wyrosło z jednego zaufania, czystego, nieograniczonego żadnym przymusem prawnym czy bezprawnym. I Centralna Rada, przyjmując na siebie tę wolę i zaufanie narodu, stała się nierozłączną, organicznie połączoną częścią tej wielkiej całości (Українська Центральна Рада, 1996, s. 157, tłum. własne).

W stosunku do mniejszości narodowych Wynnyczenko podkreślał, że zabezpieczenie ich praw jest jedną z głównych zasad autonomii Ukrainy, że „stoimy na gruncie przyznania pewnej gwarancji zabezpieczenia praw mniejszości narodowych na wolnej Ukrainie, jaka by ta mniejszość nie była: czy Moskwianie, czy Żydzi, czy Polacy, czy Białorusini, czy Tatarzy” („Нова Рада”, 1917). Prawdopodobnie oczekiwał takiego samego stosunku tymczasowego rządu do mniejszości narodowych, m.in. Ukraińców.

W dniach 17-18 kwietnia 1917 roku odbyła się konferencja USDRP w Kijowie. Deklarowano, że rewolucja na Ukrainie powinna odbywać się w oparciu o miejscowe rewolucyjne siły. Głoszono kurs demokratyzacji i socjalizmu. Wspierano autonomiczno-federalistyczne orientacje („Нова Рада”, 1917).

Ważnym wydarzeniem był I Ogólnoukraiński Wojskowy Zjazd, który odbył się w dniach 18-21 maja 1917 roku w Kijowie. W zjeździe wzięło udział ok. 900 przedstawicieli bałtyckiej i czarnomorskiej floty, którzy reprezentowali ok. 1,5 miliona wojskowych. Zjazd został powołany przez Ukraińską Centralną Radę. Delegaci podtrzymali uchwały Ogólnoukraińskiego Kongresu i jednogłośnie przyjęli rezolucję *O autonomii Ukrainy* zaproponowaną przez Wołodymyra Wynnyczenkę. Zjazd uznał Ukraińską Centralną Radę za główny organ władzy, który został powołany, żeby decydować o stosunkach między Ukrainą a Rządem Tymczasowym. Delegaci domagali się także natychmiastowego zatwierdzenia sformowanej w Kijowie pierwszej ukraińskiej jednostki wojskowej – 1. Ukraińskiego Kozackiego Pułku im. Bohdana Chmielnickiego (Щуць, 2011, s. 170). Jednak dla Mychajły Hruszewskiego i Wynnyczenki głównym celem było zdyskredytowanie inicjatora zjazdu, Mykoły Michnowskiego, który głosił oddzielenie od Rosji. Hruszewski fizycznie zepchnął Michnowskiego z trybuny podczas otwarcia zjazdu. Wszystko to robiono po to, by do kierownictwa żołnierskiego forum został dołączony Semen Petlura, który wtedy powrócił do Ukraińskiej Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej (USDRP) i był prawie nieznanym w środowiskach wojskowych. Petlura pod presją Hruszewskiego i Wynnyczenki został prezesem Ukraińskiego Generalnego Wojskowego Komitetu (UGWK). UGWK w pełnym składzie (18 osób) wszedł do Ukraińskiej Centralnej Rady (żołnierze na zjeździe wybrali do UGWK także Michnowskiego,

ale był on tam praktycznie sam, później został wysłany z Kijowa; w takiej sytuacji Petlura mógł samodzielnie organizować armię).

Wynnyczenko sarkazmem reagował na próby tworzenia własnych sił zbrojnych, straszył obywateli „kontrrewolucją”, która jego zdaniem kryła się pod niepodległościowymi hasłami („Робітнича Газета”, 1917b).

Od 27 września do 5 października 1917 roku w Piotrogradzie (Sankt Petersburg) odbywała się „Demokratyczna Narada” („Ogólnorosyjska Demokratyczna Narada”). Powołana była przez Ogólnorosyjski Centralny Komitet Wykonawczy eserowców-mieńszewików oraz Wykonawczy Komitet Chłopskich Deputatów „w celu osłabienia narastającego ogólnonarodowego kryzysu, stabilizacji wewnętrznego stanowiska państwa po buncie Kornilowa 1917 roku”. W naradzie wzięło udział 1582 delegatów z rad, związków zawodowych, związków narodowych i innych organizacji. Przybyło 12 delegatów z Ukrainy (9 – z Małej Rady, 3 – z Ogólnoukraińskiej Rady Wojskowych Deputatów). Ukraińska delegacja przybyła z wymogami sformułowanymi w 13 punktach rozkazu Ukraińskiej Centralnej Rady. Jej podstawowe żądania to m.in: utworzenie „jednorodnego rewolucyjnego i socjalistycznego rządu”, uznanie dla wszystkich narodów prawa do samookreślenia, powołanie przez każdy naród krajowych zgromadzeń ustawodawczych, przekazanie pełni władzy w Ukrainie Ukraińskiej Centralnej Radzie oraz Generalnemu Sekretariatowi Ukraińskiej Centralnej Rady, uznanie „Statutu” od 29 lipca 1907 roku (*Енциклопедія історії України*, 2004, s. 326-327).

Na naradzie ukraińska delegacja przyjęła „lewą pozycję”, występując przeciwko „koalicji z burżuazją” przy formowaniu Rządu Tymczasowego Rosji. Występy Mykoły Porsza i Mykyty Szapowała wywołały wielką nieprzychylność u większej części deputowanych, prezydium ograniczyło liczbę ukraińskich raportów (występów), a przez prasę przetoczyła się fala antyukraińskich publikacji. Narada nie przyniosła ukraińskiej stronie korzyści, ale także pokazała, że w środowisku socjaldemokratów (Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza Rosji) i eserowców (Partia Socjalistów-Rewolucjonistów) nie ma jedności w kluczowych kwestiach ekonomicznych i politycznych (*Енциклопедія історії України*, 2004, s. 326-327).

Wynnyczenko w takiej sytuacji, gdy wierzył w „lepsze przestrzenie socjalizmu w Rosji”, musiał dogadywać się z rządem, który był wtedy

w Rosji i który całkowicie nie uznawał Ukrainy za podmiot stosunków czy jakichkolwiek rokowań. I właśnie tylko ze względu na własną wewnętrzna i zewnętrzną słabość rząd w Rosji godził się na Wynnyczenkową „koncepcję autonomii Ukrainy”. Niemniej jednak Rząd Tymczasowy przyjmował delegacje Wynnyczenki i wydawał konkretne instrukcje dla jego rządu, natomiast rząd bolszewicki w ogóle nie miał zamiaru prowadzić rokowań z Wynnyczenką. W dzienniku polityka można przeczytać, jak przebiegały te „dyplomatyczne” wyjazdy do Rosji:

A te misje do Petersburga? Tamże krzyżowali moją godność, moją dumę. Tam ja w przedpokojach ministrów, w ich gabinetach, pod ich lekceważącymi uśmiechami deptałem siebie, sam siebie białem po twarzy, sam sobie plwałem w duszę. A kiedy wracałem z Petersburga, to mnie za to, za to moje poniżenie i petersburskie krzyżowanie, krzyżowała nasza „większość”, wyśmiewała mnie i opluwała za to, że mnie tam obrażano. I wszystko to przyjmowałem jak w gorączce, jak w strasznej chorobie, jak pod czarami jakiejś potężnej siły, która prowadziła mnie po tych ciernistych ścieżkach i kazała milcząco przyjmować wszystkie zniewagi, wszystkie plunięcia (Винниченко, 1980, s. 353-354, tłum. własne).

Po upadku Rządu Tymczasowego Wynnyczenko pokładał wielkie nadzieje w bolszewikach jako „lokomotywie socjalistycznej rewolucji”. Sprzeciwiał się postanowieniom pokoju brzeskiego, chciał pozostać w zgodzie ze sobą i mówił, że „wolał być uznany przez bolszewików oraz rozstrzelany przez nich, aniżeli iść w stronę reakcji” (Винниченко, 1991, s. 16).

Jako przeciwwagę dla starań dyplomatycznych Wynnyczenki można przedstawić fragmenty przemówień z prac Włodzimierza Lenina, który, jak uważano, czytał Wynnyczenkę (Лист до І. Ф. Арманд, 1969):

W trakcie pierwszej połowy 1918 roku nasze spożywcze organy potrafiły przygotować tylko 28 milionów pudów chleba, w drugiej połowie roku – 67 milionów. Pierwsza połowa zawsze bywa cięższą i głodniejszą i w przeszłym roku, kiedy cała Ukraina była pod władzą Niemiec, kiedy na Donie Krasnow otrzymywał od Niemców dziesiątki wagonów sprzętu wojskowego, kiedy Czechosłowacy wzięli Wołgę – żywnościowa sytuacja była nieporównywalnie gorsza (Ленин, 1969, s. 312, tłum. własne).

A w przemówieniu na konferencji kolejarzy moskiewskiego węzła z 16 kwietnia 1919 roku można dokładniej przejrzeć się sytuacji w Rosji:

Teraz po podbiciu Ukrainy wraz ze wzmocnieniem radzieckiej władzy na Donie nasza siła krzepnie. My teraz mówimy, że mamy źródła chleba i żywności oraz możliwość otrzymać paliwo z donieckiego basenu. Jesteśmy pewni, że, choć nadciągają najcięższe miesiące, kiedy spożywcy kryzys zaostriżył się, kiedy nasz transport jest zużyty i zniszczony, my jednak przetrwalimy ten kryzys. Na Ukrainie są ogromne zapasy, nadmiary chleba, ciężko je wziąć od razu – tam nadal działają partyzanci, tam chłopci zastraszeni zwierzęcym panowaniem Niemców boją się brać majątki ziemskie. Pierwsze kroki budownictwa na Ukrainie są ciężkie, tak samo jak to było u nas w tym okresie, kiedy radziecka władza była w Smolnym. Powinniśmy najmniej trzy tysiące roboczych kolejarzy oraz część chłopów z północnej, głodnej Rosji posunąć na Ukrainę. Ukraiński rząd już wprowadził dekret o dokładnym zbadaniu tej ilości chleba, którą teraz można wziąć w rozmiarze 100 milionów pudów. W jednym z okręgów basenu donieckiego, według otrzymanych danych, również jest milion pudów chleba na odległości nie więcej niż dziesięć wiorst od kolei.

Oto te zapasy, te zasoby, których w zeszłym roku nie było, które teraz są. To pokazuje, że jeśli wyłożymy wszystkie siły w ciągu krótkiego czasu, to w kilka miesięcy możemy zakończyć wojnę. Nasza przewaga na południu jest decydująca. Sojusznicy – Francuzi i Anglicy – przegrali kampanię (...) (Ленин, 1969, s. 313-314, tłum. własne).

W 1918 roku, gdy Ententa wprowadziła swoje wojska na południowe tereny Ukrainy, Dyrektoriat Ukraińskiej Republiki Ludowej podjął decyzję o rozpoczęciu rokowań. Głównym żądaniem Ententy była dymisja Wynnyczenki. We wspomnieniach Izaaka Mazepy (działacza społecznego i polityka socjalistycznego) można prześledzić reakcję Wynnyczenki na postulat Ententy:

Tak, oni mają rację... ja i tak nigdy nie będę przyjacielem Kapitału. A czy ich wrogowie nazywają się bolszewikami albo socjalistami, albo jeszcze inaczej, im to wszystko jedno, ważny jest sens. I ten sens oni chcą z nas wygonić (...).

Więc moja rządowa działalność, dzięki Bogu, kończy się. Prawda, wyrzucają mnie jak psa. Ale mnie przyjemna ta brutalność współczesnych zwycięzców. Jestem zadowolony właśnie z takiego końca, on usprawiedliwia moje odejście od socjalistycznej prawdy, popełnione w imię prawdy narodowej. Jestem dumny z tego, że Kapitał uczynił mi taki zaszczyt i zaliczył mnie do tych, z którymi nie może się żyć (Мазепа, 1950, s. 320-321, tłum. własne).

Jednak Wynnyczenko nadal miał nadzieję powrócić do najwyższych organów władzy. 4 maja 1920 roku prezes RNK Włodzimierz Lenin przekazał do Kijowa telegram, który był przeznaczony dla członka organbiura CK KP(b)U i głowy halickiego organizacyjnego komitetu KP(b)U Feliksa Kona, a kopię zaadresował do Christiana Rakowskiego do Charkowa: „Co do Wynnyczenki, w zasadzie zgadzamy się. Dogadajcie się z Rakowskim o detalach” (Ленін, 1970, s. 190).

W 1920 roku Wołodymyr Wynnyczenko wyjechał do Moskwy. Wtedy był tam jeszcze pozytywnie odbierany przez władze partyjne oraz Lenina. Zaproponowano mu stanowisko wiceprzewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej wraz ze stanowiskiem komisarza ludowego do spraw polityki zagranicznej, jednak odmówił. W swoim dzienniku napisał, że jako polityk chce umrzeć, a wyjeżdża jako pisarz.

Wynnyczenko jawnie odrzucał sowiecko-bolszewicką wersję socjalizmu, nazywał ją głupią, dziką, pełną terroru, krwi, przemocy, niesamowitego cierpienia, a jej twórców oskarżał o to, że nie myślą o socjalizmie, lecz tylko o walce wyborczej, dyscyplinie, prestiżu, przejęciu władzy. Uważał, że doba prawdziwego socjalizmu, czyli socjalizmu wolności, przyjemności i radości, jeszcze nie nastąpiła. Proponował własną wersję socjalizmu, którą nazwał „kolektokracją”. Kolektokracja Wynnyczenki polegała na nieprzymusowym przejściu od własności prywatnej do kolektywnej. Twierdził, że własność powinna być nie państwowa, a kolektywna – zamiast nacjonalizacji postulował socjalizację. Wzywał socjalistów, komunistów, narodowców, żeby zgodzili się na „intensywną kooperację gospodarczą” na drodze prawa, a nie krwi, i już za kilka lat przeszli do kolektokracji. Przewagę takiej formy zagospodarowania upatrywał w tym, że każdy pracownik będzie świadomy swojej pracy nie na właściciela prywatnego czy państwowego, a na samego siebie. Produktywność takiej pracy miała być na tyle większa, na ile „całe jest większe od części”.

Wynnyczenko proponował różne ustawy: „Ustawę o nałożeniu specjalnego podatku na duże przedsiębiorstwa na rzecz rozwoju pracowni i fabryk”, „Ustawę o przekazaniu do kolektokratycznej własności niektórych nacjonalizowanych przedsiębiorstw”, „Ustawę o uczestnictwie pracowników w dochodach przedsiębiorstw”. Uważał, że różne polityczne

systemy nie powinny walczyć między sobą, muszą porozumieć się politycznie oraz zbliżyć się ekonomicznie przez reorganizację gospodarki. Takie ujęcie „upodobnienia” jest podobne do teorii konwergencji.

Po ustaleniu radzieckiego rządu Wynnyczenko starał się wejść do jego organów kierowniczych, proponowano mu natomiast wyłącznie formalne stanowiska, na których nie miałby realnego wpływu politycznego. Uświadomił sobie, że rządzący chcą tylko wykorzystać jego popularność dla zamaskowania własnej polityki. Głosił więc, że propagowane przez najwyższe organy władzy komunistyczne idee są jedynie przykryciem „jedynego, niepodzielnego” kursu. Twierdził ponadto, że ze względu na trudną sytuację finansową odrzuca się w Rosji federalistyczne idee na rzecz narodowego patriotyzmu, przez co nacjonalizm zaczyna przeważać nad komunizmem. Jako socjalista, który także nazywał siebie komunistą, podkreślał, że zamiast „władzy rad” jest tylko „władza biurokracji”, „władza odrębnych ludzi” opierających się na wojskowej sile, a rosyjski nacjonalizm wszystkie aparaty państwowe przekształca w rosyjskie.

Wynnyczenko pod wpływem emocji notował przemyślenia, dzięki którym można spróbować przeanalizować ówczesną sytuację społeczną, a także ogólne warunki życia ludzi:

Co mogą tutaj powiedzieć Kantowie, Leibnizowie, Heglowie dla tych ludzi... Jaka tutaj filozofia, kiedy ciebie piecze słońce, moczy deszcz, męczy głód, krzywdzą ludzie... Ja tutaj pytam, czy może być filozofia, kiedy twoje życie składa się jedynie z nieprzyjemnych przeżyć?... Jaki tutaj kategoriemy imperatyw, absolut, kiedy u ciebie kategoriemy żołądek domaga się jeść?... Filozofia życia, filozofia moralności, piękności... Nie, ty daj taką filozofię, żebym mógł nauczyć tych ludzi być szczęśliwymi. A ich miliony, tysiące milionów!

(Винниченко, 1904, tłum. własne)

Autonomous and Federalist Concepts of V. Vynnychenko in the Context of his Policy Toward the Provisional Government

Volodymyr Kyrylovych Vynnychenko (1880-1951) was such a creative personality that when analyzing it one may encounter various paradoxes, a lack of ordered links and blatant contradictions. „Older researchers”, who were educated on the basis of Soviet opinions, emphasize that this presented an opportunity for them to break away from

the well-established perception of a certain historical period, e.g. „the concept of two revolutions: the bourgeois and the socialist revolution”, and that it opened new avenues of invention.

As V. Wynnichenko accorded superiority to socialist ideas, he relegated national themes to a secondary position but he did not reject them completely. He always remained true to these ideas, even if they were inconsistent with Russian socialism or Ukrainian national ideas. He claimed that Russia was the only place where one could „build socialism”. He supported the autonomous and federalist concepts of the Russian state. He put forward his own version of socialism, which he referred to as „collectocracy”. He called for the establishment of a uniform socialist ministry, jointly constituted by the governments of Ukraine, Don, the Caucasus, Kubani etc. along with the central organs of authority in Russia.

Автономно-федеративная модель В. Винниченко в контексте политики его правительства по отношению к Временному правительству

Владимир Кириллович Винниченко (1880-1951) – творческая личность, исследуя которую можно встретить различные парадоксы и крайние противоречия. «Старые исследователи», воспитаны в советских традициях указывают на то, что для них это возможность отойти от определенного восприятия этого исторического периода, например «концепции двух революций: буржуазной и социалистической» и открыть новые исследовательские перспективы. В. Винниченко давал преимущество социалистическим идеям, национальные темы отодвигал на второй план, но не отказывался от них полностью. Он всегда оставался верен этим идеям, даже если они были несовместимы с русским социализмом или украинскими национальными идеями. Он считал, что только в России получится «построить социализм», он поддерживал автономно-федеративную модель российского государства. Он предложил свою модель социализма, которую назвал «коллектократией». Призывал к созданию единого социалистического ведомства, созданного совместно правительствами Украины, Дона, Кавказа, Кубани и пр. и центральными органами власти в России.

Rewolucja rosyjska

Spuścizna

„Implementacje strategii” zmiany

Poddając ocenie transponowanie zdobyczy rewolucji do zmieniających się realiów zarówno sfery wewnętrznej, jak i zewnętrznej państwa rosyjskiego, przyznać należy, że wykazują się one niezwykle elastycznością i trwałością. Zjawisko to związane jest z pragmatycznym podejściem do definiowania obszarów implementacji strategii zmiany od samego początku państwowości rosyjskiej jako Rosji Radzieckiej. One bowiem, obok przebudowy ustrojowej i politycznej, pieriestrojki ideologicznej i transformacji gospodarczej, a także przeobrażeń struktury społecznej i przemodelowywania koncepcji polityki zagranicznej, stanowiły i nadal stanowią fundament konstytuujący dzisiejszą rzeczywistość polityczną Federacji Rosyjskiej i narodu rosyjskiego. Ze wszystkimi tego zjawiska konsekwencjami, zarówno tymi pozytywnymi, jak i negatywnymi. Budują one tożsamość kulturową, która wpływa na percepcję świata zewnętrznego, ale także pozwala odnaleźć się w rzeczywistości zachodzących przemian wewnętrznych.

www.akademicka.pl

